

doi.org/10.22054/tms.2020.17412.1489

امکان‌سنجی ایجاد کمپ اکو توریستی تفرجگاه بالخلی بولاغی شهر گرماب

علیرضا ایلدرمی^۱، سیدموسی حسینی^۲، محمد قربانی^۳

تاریخ دریافت: ۹۵/۱۰/۵ تاریخ پذیرش: ۹۶/۱۰/۲۴

چکیده

امروزه، بررسی و شناخت مکان‌های مستعد برای کاربری اکو توریسم یکی از موضوعات مهمی است که مورد توجه برنامه‌ریزان صنعت توریسم قرار گرفته است. استفاده از منابع طبیعی به‌عنوان جاذبه‌های گردشگری بدون آسیب رساندن به آن، مقوله‌ای ایده‌آل در راستای توسعه پایدار است. هدف از این پژوهش، بررسی و امکان‌سنجی ایجاد کمپ اکو توریستی تفرجگاه بالخلی بولاغی شهر گرماب در شهرستان خداآبند است. استان زنجان بوده است. جامعه آماری این تحقیق حدود ۳۰۰ نفر از بازدیدکنندگان در ماه و جمعاً در سال ۳۶۰۰ نفر بودند که بر اساس فرمول کوکران نمونه آماری ۲۵۵ نفر محاسبه شد. در این پژوهش سعی شد با استفاده از اطلاعات حاصله از طریق پرسشنامه به روش تصادفی ساده و روش تجزیه و تحلیل مدل SWOT و فرآیند تحلیل سلسله مراتبی (AHP) و تحلیل اطلاعات با استفاده از نرم‌افزار ARC GIS مکان‌های مستعد جهت اکو کمپ در منطقه شناسایی شود. نتایج حاصله از تحلیل سلسله مراتبی نشان داد که تنها ۰/۴ درصد از مساحت شهرستان خداآبند برای استقرار کمپ‌های اکو توریستی بسیار مطلوب است. این موضوع نشان داد که منطقه مورد مطالعه از لحاظ استقرار کمپ‌های گردشگری با محدودیت‌های قابل توجهی روبرو است، به طوری که تنها ۲/۱۷ درصد از مساحت شهرستان دارای وضعیت مطلوب در این پهنه واقع شده است. این در حالی است که نتایج به‌دست آمده از تحلیل مدل SWOT نشان داد که مجموع امتیاز وزنی عوامل درونی ۳/۷۱ و مجموع امتیاز عوامل بیرونی ۳/۱۲ برای منطقه بالخلی بولاغی است که بررسی‌های حاصله با توجه به امتیاز وزنی راهبرد منطقه مورد مطالعه نشانگر راهبرد تهاجمی است که این موضوع بیانگر استفاده برنامه‌ریزان از نقاط قوت و فرصت برای توسعه گردشگری منطقه مورد مطالعه است.

واژگان کلیدی: اکو کمپ، اکو توریسم، مکان‌یابی، بالخلی بولاغی، AHP و SWOT.

^۱. دانشیار، گروه مرتع و آبخیزداری، دانشکده منابع طبیعی و محیط‌زیست، دانشگاه ملایر، همدان.

(نویسنده مسئول) ildoromi@gmail.com

^۲. کارشناس ارشد، جغرافیا و برنامه‌ریزی توریسم، دانشگاه آزاد، همدان.

^۳. کارشناس ارشد، محیط‌زیست، دانشکده انرژی و محیط‌زیست، واحد علوم و تحقیقات، تهران.

مقدمه

گردشگری از فعالیت‌هایی است که اگرچه از رشد بسیاری در دهه‌های اخیر در سراسر جهان برخوردار بوده است اما در عین حال یکی از تهدیدهای اصلی برای محیط‌زیست، به شمار می‌رود (سیرجلابین، ۲۰۱۳، ۴). افزایش علاقه به مقوله گردشگری و حفاظت در ۳۰ سال گذشته منجر به پیدایش اکوتوریسم گردیده است (بالانتین و پاکر، ۲۰۱۳، ۲).

به باور نظریه پردازان و محققین، اکوتوریسم یک استراتژی جهت حمایت از حفاظت (از منابع) و فراهم آوردن درآمد و اشتغال برای جوامع محلی است (داس و چاتر، ۲۰۱۵، ۴). با افزایش توجهات بین‌المللی نسبت به آثار زیست‌محیطی بخش گردشگری اکو کمپ‌ها که در زمره اقامتگاه‌های سبز به شمار می‌آیند با ارائه خدمات تفریحی و رفاهی و جاذبه‌های گردشگری موجب توجه بسیاری از گردشگران برای گذراندن اوقات فراغت خود شده‌اند (وثوقی، ۱۳۹۵، ۷۳). هدف اولیه اکو کمپ‌ها می‌تواند آموزش افراد برای فهم و قدردانی از طبیعت مقصد باشد (لامار^۲، ۲۰۰۵، ۱۱۲).

اشکان بروج (۱۳۹۱) به مطالعه تطبیقی اقامتگاه‌های بوم‌گردی مناطق بیابانی ایران از منظر توسعه پایدار گردشگری پرداخته است. نتایج تحقیق نشان داد اکو کمپ متین‌آباد و نیز اکولوژهای مورد مطالعه نسبتاً پایدار بوده در حالی که اکو هتل مورد مطالعه (هتل بالی)، از ناپایداری ضعیفی برخوردار بوده است. خالدی و همکاران (۱۳۹۱) به اهمیت بیابان‌ها در توسعه طبیعت‌گردی پرداخته و اثرات آن بر توسعه این روستا را موردسنجش قرار می‌دهد. راست‌قلم و همکاران (۱۳۹۲) در مدیریت بوم اقامتگاه‌های بیابانی در استفاده از روش SMART به سنجش تحقق‌پذیری مشارکت در مدیریت بوم اقامتگاه‌های بیابانی در متین‌آباد پرداخته‌اند. نتایج تحقیق آنان نشان داد که شاخص پذیرش فعالیت بوم‌گردی به‌عنوان مکمل تأمین معیشت، دارای بیشترین وزن بوده است.

موهد نور و شری (۲۰۱۴) در مقاله‌ای تحت عنوان "فعالیت‌های دوستدار محیط‌زیست، نگرش‌های دوستدار محیط‌زیست و تمایل مسافران برای انتخاب هتل‌های سبز در مالزی" به بررسی تأثیر نگرش‌های زیست‌محیطی و فعالیت‌های دوستدار محیط‌زیست در خصوص انتخاب هتل‌های سبز

1. Das & Chatterjee
2. Lamar

پرداخته است. وجود ارتباط میان فعالیت‌های دوستدار محیط‌زیست و تمایل جهت اقامت در یک هتل سبز تأیید شده است (موهد نور و شری^۱، ۲۰۱۴). کاپیکی^۲ (۲۰۱۲) در مقاله "اجرای فعالیت‌های پایدار در هتل‌های دوستدار محیط‌زیست یونان" به منافع حاصل از اجرای برنامه‌های دوستدار محیط‌زیست در هتل‌های دوستدار محیط‌زیست پرداخته است و افزایش رضایت مهمانان را از ویژگی‌ها و منافع این هتل‌ها ذکر نموده است (کاپیکی، ۲۰۱۲). زینگ هان^۳ (۲۰۱۳) به بررسی ادراک گردشگران از فعالیت‌های زیست‌محیطی در هتل‌های هنگ‌کنگ پرداخته است. نتایج نشان داد که صرفه‌جویی در انرژی، استفاده از مواد دوستدار محیط‌زیست و عدم استفاده از ظروف یک‌بارمصرف از سوی گردشگران (دوستدار محیط‌زیست) مورد تأکید قرار گرفته بود (زینگ، ۲۰۱۳). آدام یارنل (۲۰۱۲) به ارزیابی موفقیت گواهینامه گردشگری سبز در جزیره رود پرداخته است. روش تحقیق به صورت پیمایشی و مقایسه پروژه‌های گواهینامه گردشگری بین‌المللی، ملی و منطقه‌ای است (یارنل^۴، ۲۰۱۲).

پالی وال^۵ (۲۰۰۶) با استفاده از تحلیل SWOT به تجزیه و تحلیل روش‌های رایج ارزیابی اثرات در هند پرداخت و سپس ضعف‌ها، تهدیدها، فرصت‌ها و قوت‌های روش‌های ارزیابی اثرات در هند را استخراج نمود و برای بهبود و پیشرفت در این روش‌ها پیشنهادهایی را ارائه می‌نماید. رن پینگ^۶ (۲۰۰۶) در مقاله‌ای با عنوان تحلیل SWOT از صنعت اکوتوریسم پارک جنگلی ملی کوهستان زینگ، به تجزیه و تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای صنعت اکوتوریسم در پارک جنگلی ملی کوه زینگ^۷ می‌پردازد. توجه به حفاظت و بهره‌برداری، گردشگری جنگل، بالا بردن سطح خدمات، کامل کردن ساخت زیربنایی از نتایج این تحقیق است.

لیکسودنگ^۸ (۲۰۰۵) در پژوهشی تحت عنوان کاربرد SWOT در برنامه‌های سفر به پارک‌ها

-
1. Mohd & Shaari
 2. Kapiki
 3. Xing
 4. Yarnell
 5. Paliwal
 6. Ren ping
 7. Zipeng
 8. Xiao-dong

در جین یویی تان، به تجزیه و تحلیل مزایا، معایب، فرصت‌ها و تهدیدها از وضعیت فعلی این منطقه و از طریق تجزیه و تحلیل کاملی از داخل و محیط خارج از آن، پایه نظری برای تدوین توسعه و برنامه‌های ساخت و ساز پارک ملی کشت و زرع در جینگ گذاشته شد. وزین (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان تدوین الگوی برنامه‌ریزی راهبردی توسعه اکوتوریسم تالابی در راستای سلامت اکوسیستم تالاب و پایداری جوامع روستایی پرداخته است. تحلیل کمی نشان می‌دهد توسعه اکوتوریسم تالابی در منطقه منوط به اتخاذ راهبردهای بازنگری است. حیدری (۱۳۹۲) در مطالعه‌ای با عنوان "ارزیابی قابلیت‌های گردشگری شهر زنجان و راهبردهای تقویت جذب گردشگر پرداخته و توسعه کمپینگ‌ها، مجتمع‌های خدماتی رفاهی از پیشنهادها مهم این تحقیق است.

جعفری (۱۳۹۲) در پژوهشی به تدوین راهبردهای مدیریتی حفاظت از تالاب میانکاله با استفاده از تجزیه و تحلیل SWOT پرداخته است. در نهایت با استفاده از ماتریس (QSPM) راهبردها نمره دهی شد. تقوایی (۱۳۹۰) در پژوهشی مکان‌یابی دهکده‌های گردشگری با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی و مدل SWOT نمونه موردی: ساحل دریاچه کافر را انجام داده است. در نهایت، راهبردهایی برای رشد و توسعه صنعت گردشگری در ساحل دریاچه کافر ارائه شد. رضانی (۱۳۹۰) در پژوهش خود به شناخت و ارزیابی آسیب‌پذیری سواحل انزلی با استفاده از مدل SWOT پرداخته است. نتایج تحقیق نشان داد که در نوار ساحلی بندر انزلی عواملی چون سواحل شنی با شیب مناسب، نقطه قوت ناحیه محسوب می‌شود. ضیایی و میرزایی (۱۳۸۸) به مطالعه چالش‌های مدیریتی و توسعه گردشگری در سواحل جنوبی دریای خزر در راستای حفاظت به (QSPM) و ارائه بهترین راهبرد مدیریتی با استفاده از ماتریس برنامه‌ریزی کمی راهبردی SWOT و مدیریت بهینه آن با استفاده از منظور بهبود وضع حفاظت موجود و تقویت نقاط قوت و استفاده از فرصت‌ها است.

ماتریس SWOT با در نظر گرفتن شرایط و عوامل داخلی و خارجی حاکم بر یک سیستم، مبنای خوبی را برای تدوین راهبردها فراهم می‌آورد (چانگ^۱، ۲۰۰۶، ۱۵۶). قلیچ خانی (۱۳۹۵) در پژوهشی نخست با بررسی وضع موجود پرداخته و در نهایت جدول اولویت‌دهی استراتژیک‌ها

از طریق روش تحلیل سلسله مراتبی AHP بر اساس نقاط پیشنهادی و موجود ارائه شده است. در این پژوهش سعی شده است تا با انتخاب روشی بهینه در جهت ساماندهی بخش مهمی از اعتبارات گردشگری دست یافت. پژوهش حاضر باهدف عمده بررسی توانمندی‌ها و قابلیت‌های منطقه و شناخت پتانسیل‌های احداث اکو کمپ‌ها و پهنه‌بندی مناطق بااستعدادهای مختلف با استفاده از AHP و مدل SWOT است.

روش شناسی پژوهش

معرفی منطقه مورد مطالعه

منطقه چشمه بالخلی بلاغی در قسمت جنوب شرقی شهر زنجان در مسیر غار کتله خور واقع شده است. ازلحاظ زمین‌شناسی در سازند کارستی قم آبخوان کارستی آن تشکیل شده است. به‌طور کلی ارتفاعات دارای آب‌وهوای سرد کوهستانی، زمستان‌های پربرف و سرد و در تابستان معتدل و خشک است. متوسط حداقل دما در سردترین ماه "بهمن به ۷٫۵- و متوسط حداکثر دما در گرم‌ترین ماه "مرداد، ۳۲٫۱" درجه است. در طی سال ۱۱۸ روز دما به زیر صفر می‌رسد. مرطوب‌ترین ماه اردیبهشت با ۵۲٫۵ میلی‌متر و خشک‌ترین ماه شهریور با ۳٫۵ میلی‌متر هست. دسترسی استان‌های هم‌جوار شرقی و غربی به مجموعه بالخلی بلاغی از طریق شهرستان‌های زنجان و ابهر شامل آزادراه و جاده اصلی (ترانزیت) را فراهم می‌سازد (شکل ۱).

شکل ۱. موقعیت منطقه مورد مطالعه

روش تحقیق

شناخت و تحلیل موضوع این تحقیق بر مبنای روش کتابخانه‌ای، میدانی و استفاده از اطلاعات و تجربیات جوامع محلی، بازدیدکنندگان و گردشگران با روش پرسشنامه پنج گزینه‌ای با طیف لیکرت است. در این طیف با توجه به موضوع تحقیق، تعدادی گویه را در اختیار شرکت‌کنندگان قرار می‌دهد تا بر اساس گویه‌ها و پاسخ‌های چندگانه، میزان گرایش خود را مشخص کنند. تعداد گویه‌ها در مقیاس لیکرت حداقل ۱۵ تا ۳۰ گویه است. سپس هر یک از گویه‌ها از نظر عددی ارزش‌گذاری شده و حاصل جمع عددی این ارزش‌ها نمره را در این مقیاس به دست می‌دهد که بیانگر گرایش پاسخ‌دهندگان است. در این بررسی همچنین با استفاده از روش تجزیه و تحلیل داده‌ها از مدل SWOT و AHP بهره گرفته شده است. به علاوه برای تحلیل اطلاعات پرسشنامه از نرم‌افزار SPSS نیز استفاده گردید. در این رابطه سعی شده با تحلیل اطلاعات با استفاده از ماتریس ارزیابی (EFE) و ماتریس ارزیابی عوامل بیرونی (IEF)، عوامل درونی مورد ارزیابی قرار گیرد. ماتریس‌های یادشده بر اساس نظر ۳۰ نفر از بازدیدکنندگان و ۵ نفر از کارشناسان منطقه تکمیل شده است. همچنین با انتخاب معیارها و زیر معیارها و با استفاده از متخصصان به امتیازدهی آن پرداخته و منطقه مورد مطالعه از لحاظ استعداد مورد بررسی قرار گرفت. استفاده از پتانسیل اکوریستی و اکو کمپ‌ها مورد ارزیابی قرار گیرد. در این روش مقایسه، برای به دست آوردن وزن معیارها و اولویت‌های مربوط به کلاس‌های مختلف معیارها پرداخته شده است. قضاوت‌ها بر مبنای مقایسه دودویی معیارها، یا گزینه‌ها بر اساس مقیاس ۹ کمی «ال ساعتی» صورت می‌پذیرد و نتیجه در ماتریس دودویی معیارها یا گزینه‌ها ثبت می‌شود و از طریق نرمالیزه کردن ردیف‌های این ماتریس‌ها، ضرایب اهمیت مورد نظر به دست می‌آید. معیارهای به کار گرفته شده در این پژوهش به صورت جدول زیر می‌باشند (جدول ۱).

جدول ۱. معیارهای مکان‌یابی کمپ اکو توریستی

ردیف	پارامتر
۱	مخاطرات طبیعی (گسل - مسیل)
۲	شیب
۳	دسترسی به برق، گاز
۴	اقلیم
۵	تراکم جمعیت
۶	پوشش گیاهی
۷	فاصله از شهر
۸	شبکه راه
۹	دسترسی به آب
۱۰	جاذبه‌های طبیعی، تاریخی

بررسی سازگاری در قضاوت‌ها

مکانیزمی که ساعتی برای بررسی سازگاری در قضاوت‌ها در نظر گرفته است، محاسبه ضریبی به ناضرب سازگاری (R.I) است که از تقسیم شاخص ناسازگاری (I.I) به شاخص تصادفی بودن (R.I) حاصل می‌شود. چنانچه مقدار نسبت توافق (CR) از $0/1 \leq CR$ باشد، نشان‌دهنده این است که سازگاری لازم در قضاوت‌ها رعایت شده و در صورتی که این مقدار از $0/1$ بیشتر باشد در آن صورت بایستی تجدیدنظر در قضاوت‌ها صورت گیرد (جدول ۲).

$$I.I. = \frac{\lambda_{\max} - n}{n - 1} \quad (1)$$

ناسازگاری

شاخص تصادفی بودن با توجه به تعداد معیارها n از جدول زیر قابل استخراج است.

جدول ۲. شاخص تصادفی بودن

۱۵	۱۴	۱۳	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	N
۱/۵۹	۱/۵۷	۱/۵۶	۱/۴۸	۱/۵۱	۱/۴۹	۱/۴۵	۱/۴۱	۱/۳۲	۱/۲۴	۱/۱۲	۰/۹	۰/۵۸	۰	RI

در روش میانگین هندسی که یک روش تقریبی است. به جای محاسبه مقدار ویژه ماکزیمم (

$$l = \frac{1}{n} \left[\sum_{i=1}^n (A W_i / W_i) \right]$$

شرح زیر استفاده می شود.

(۲)

که در آن AW_i برداری است که از ضرب ماتریس مقایسه دودویی معیارها (ماتریس A) در بردار W_i (بردار وزن یا ضریب اهمیت معیارها) به دست می آید. بررسی سازگاری قضاوت‌ها در ماتریس‌های مقایسه دودویی معیارها، حاکی از آن است که سازگاری در قضاوت‌ها رعایت شده است.

بحث و یافته ها

تعداد افرادی که پرسشنامه آن‌ها ملاک ارزیابی قرار گرفت ۳۵ نفر می‌باشند که این تعداد برحسب جنس، سن، تحصیلات و ... بررسی شدند. اکثریت پاسخ‌دهندگان در فاصله سنی ۳۰ تا ۴۰ سال قرار دارند. این گروه سنی ۶۳/۸۵ درصد از کل پاسخ‌دهندگان را تشکیل می‌دهند. بعد از این گروه، گروه سنی ۴۰ تا ۵۰ سال هستند که ۲۵/۷۱ درصد و نهایتاً گروه سنی بالای ۵۰ سال که ۱۱/۴۲ درصد از پاسخ‌دهندگان را شامل می‌شوند. گفتنی است که هیچ پاسخ‌دهنده‌ای در این گروه سنی زیر ۳۰ سال قرار نداشت. فراوانی پرسش‌شوندگان مرد نسبت به پرسش‌شوندگان زن بیشتر است. بدین ترتیب که از ۳۵ پرسش‌شونده، ۲۸ نفر مرد و ۷ نفر زن می‌باشند. دارندگان مدرک لیسانس در بین پاسخ‌دهندگان بیشتر از سایرین است. بدین ترتیب که ۷۷/۱۴ درصد دارای مدرک لیسانس، ۱۷/۱۴ درصد دارای مدرک فوق‌لیسانس و ۵/۷۱ درصد از آن‌ها دارای مدرک دکتری می‌باشند.

برای ارزیابی تفرجگاه بالخلی بلاغی، از متغیرهای توپوگرافی، پوشش گیاهی، دسترسی، زیرساخت‌ها، سیستم حمل نقل عمومی استفاده شده است. بدین منظور یک پرسشنامه با تعداد ۳۰ سؤال طراحی گردید و از بازدیدکنندگان از منطقه بالخل بلاغی و کارشناسان حوزه گردشگری جهت پاسخگویی استفاده شده است. از میان پرسشنامه‌های تکمیل شده توسط بازدیدکنندگان

تعداد ۳۰ پرسشنامه مورد ارزیابی و تحلیل قرار گرفت و از میان کارشناسان حوزه گردشگری تعداد ۵ پرسشنامه مورد ارزیابی و تحلیل قرار گرفته است. از تعداد ۳۰ سؤال طراحی شده در پرسشنامه تعداد ۱۰ سؤال مربوط به متغیر وابسته و تعداد ۲۰ سؤال مربوط به متغیرهای مستقل است که تعداد جواب‌ها بر اساس دو نوع متغیر وابسته و مستقل بر اساس جدول زیر است (جدول ۳).

جدول ۳. متغیر وابسته پاسخ بازدیدکنندگان

طیف پاسخ	فراوانی متغیر وابسته	درصد فراوانی	فراوانی تجمعی
کاملاً موافق	۱۱۰	۳۶/۶۶	۱۱۰
موافق	۱۴۰	۴۶/۶۶	۲۵۰
بی نظر	۲۷	۹	۲۷۷
مخالف	۱۵	۵	۲۹۲
کاملاً مخالف	۸	۲/۶۶	۳۰۰
جمع	۳۰۰	۱۰۰	-

بر اساس جدول مربوط به تعداد و درصد پاسخ سؤالات مربوط به بازدیدکنندگان برای سؤال‌های متغیر وابسته ۳۶/۶۶ درصد از پاسخ‌دهندگان نظر کاملاً موافق دارند، ۴۶/۶۶ درصد پاسخ‌دهندگان نظر موافق، ۹ درصد بی نظر، ۵ درصد مخالف و ۲/۶۶ درصد کاملاً مخالف بوده‌اند (جدول ۴).

جدول ۴. متغیرهای مستقل پاسخ بازدیدکنندگان

طیف پاسخ	فراوانی متغیرهای مستقل	درصد فراوانی	فراوانی تجمعی
کاملاً موافق	۲۳۰	۳۸/۳۳	۲۳۰
موافق	۲۴۵	۴۰/۸۳	۴۷۵
بی نظر	۷۰	۱۱/۶۶	۵۴۵
مخالف	۴۱	۶/۸۳	۵۸۶
کاملاً مخالف	۱۴	۲/۳۳	۶۰۰
جمع	۶۰۰	۱۰۰	-

بر اساس جدول و نمودار مربوط به تعداد و درصد پاسخ سؤالات مربوط به بازدیدکنندگان برای سؤال‌های متغیرهای مستقل ۳۸/۳۳ درصد از پاسخ‌دهندگان نظر کاملاً موافق دارند، ۴۰/۸۳ درصد

پاسخ‌دهندگان نظر موافق، ۱۱/۶۶ درصد بی‌نظر، ۶/۸۳ درصد مخالف و ۲/۳۳ درصد کاملاً مخالف بوده‌اند.

طبق جمع‌بندی پاسخ پرسشنامه‌های مربوط به کارشناسان از منطقه بلخ بلاغی، نتایج برحسب دو نوع متغیر وابسته و متغیرهای مستقل جمع‌بندی و بر اساس جدول ذیل است (جدول ۵).

جدول ۵. متغیر وابسته پاسخ کارشناسان

طیف پاسخ	فراوانی متغیر وابسته	درصد فراوانی	فراوانی تجمعی
کاملاً موافق	۲۲	۴۴	۲۲
موافق	۱۸	۳۶	۴۰
بی‌نظر	۳	۶	۴۳
مخالف	۵	۱۰	۴۸
کاملاً مخالف	۲	۴	۵۰
جمع	۵۰	۱۰۰	-

بر اساس جدول و نمودار مربوط به تعداد و درصد پاسخ سؤالات مربوط به کارشناسان حوزه گردشگری برای سؤال‌های متغیر وابسته ۴۴ درصد از پاسخ‌دهندگان نظر کاملاً موافق دارند، ۳۶ درصد پاسخ‌دهندگان نظر موافق، ۶ درصد بی‌نظر، ۱۰ درصد مخالف و ۴ درصد کاملاً مخالف بوده‌اند (جدول ۶).

جدول ۶. متغیرهای مستقل پاسخ کارشناسان

طیف پاسخ	فراوانی متغیرهای مستقل	درصد فراوانی	فراوانی تجمعی
کاملاً موافق	۵۰	۵۰	۵۰
موافق	۴۰	۴۰	۹۰
بی‌نظر	۶	۶	۹۶
مخالف	۴	۴	۱۰۰
کاملاً مخالف	۰	۰	۱۰۰
جمع	۱۰۰	۱۰۰	-

بر اساس جدول مربوط به تعداد و درصد پاسخ سؤالات مربوط به کارشناسان حوزه گردشگری برای سؤال‌های متغیرهای مستقل ۵۰ درصد از پاسخ‌دهندگان نظر کاملاً موافق دارند، ۴۰ درصد پاسخ‌دهندگان نظر موافق، ۶ درصد بی‌نظر، ۴ درصد مخالف و ۰ درصد کاملاً مخالف بوده‌اند.

برآورد نیاز به کمپ‌های اکو توریستی

با بررسی‌های صورت گرفته مشخص گردید که در استان زنجان و به‌خصوص در شهرستان خدابنده هیچ‌گونه کمپ اکو توریستی وجود ندارد و مکان‌های موجود گردشگری تنها در حد یک مکان گردشگری است و در حد کمپ هیچ‌گونه مجموعه‌ای در استان وجود ندارد و با توجه به وجود حجم بالای گردشگر در منطقه بالغ بلای و نبود مجموعه‌های مناسب گردشگری، مشخص می‌گردد که احداث یک کمپ گردشگری برای ساماندهی وضعیت گردشگران موجود و ایجاد یک منطقه جذاب گردشگری در راستای توسعه پایدار منطقه ضرورتی انکارناپذیر است.

وزن دهی به معیارها

به‌منظور یکسان‌سازی و مقایسه معیارها و تعیین میزان تأثیر هر کدام از آن‌ها را، به ۵ گروه اصلی طبقه‌بندی نمودیم که این ۵ گروه اصلی به‌صورت جدول زیر است (جدول ۷).

جدول ۷. درجه‌بندی میزان اهمیت هر گروه

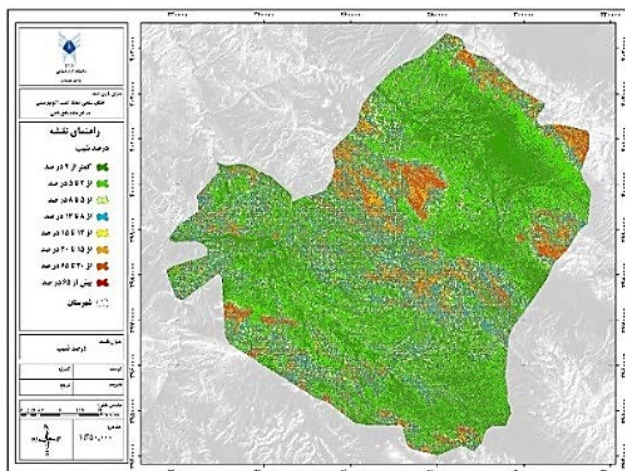
اهمیت	درجه
بسیار مناسب	۵
مناسب	۴
متوسط	۳
نامناسب	۲
بسیار نامناسب	۱

شیب:

در مورد کمپ‌های اکوتوریستی هر چه قدر شیب زمین کمتر باشد این زمین برای احداث کمپ مناسب‌تر است و هر چه بر میزان شیب افزوده شود از ارزش زمین برای احداث کمپ کاسته می‌شود. در این پژوهش معیار شیب زمین به ۵ دسته به صورت جدول زیر تقسیم‌بندی شده است که به هر دسته نیز امتیازی بین یک تا پنج برحسب درجه اهمیت تخصیص داده شد (شکل ۲) (جدول ۸).

جدول ۸. درجه‌بندی میزان اهمیت درجه شیب

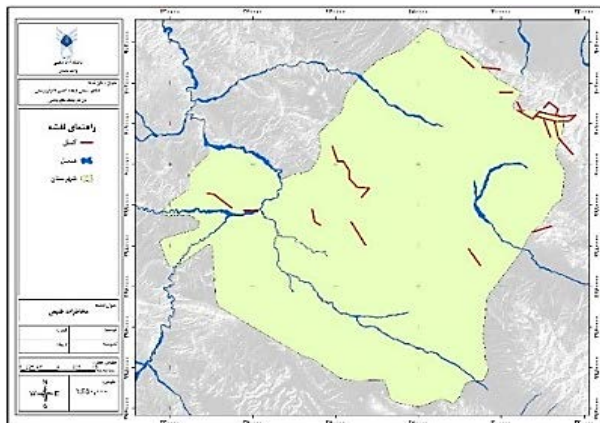
اهمیت	درجه شیب
۵	تا ۲ درجه
۴	۲ تا ۸ درجه
۳	۸ تا ۱۵ درجه
۲	۱۵ تا ۳۰ درجه
۱	بیش از ۳۰ درجه

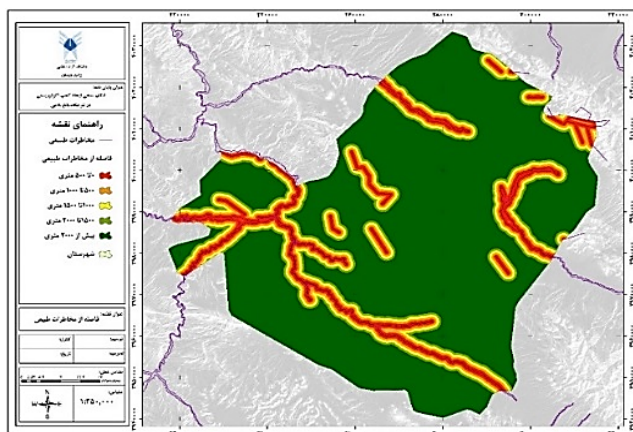
شکل ۲. وضعیت شیب در شهرستان خداوند

مخاطرات طبیعی:

در مورد مخاطرات طبیعی در مکان‌گزینی کمپ‌های اکو توریستی در منطقه بلخ بلاغی دو مورد گسل زمین و مسیل مورد بررسی قرار می‌گیرد که این مورد نیز به ۵ گروه اصلی تقسیم‌بندی و ارزش‌دهی شده است در این مورد نیز هر چه قدر فاصله از عوامل مخاطره‌آمیز افزایش می‌یابد بر اهمیت زمین برای استقرار کمپ افزوده می‌شود و هر چه قدر فاصله کمتر باشد از اهمیت زمین کاسته می‌شود. ارزش‌دهی به عوامل مخاطرات طبیعی به صورت جدول زیر است که نقشه مورد نظر نیز بر این اساس تعیین شده است (شکل ۳ و ۴) (جدول ۹).

شکل ۳. گسل‌ها و مسیل‌های محدوده

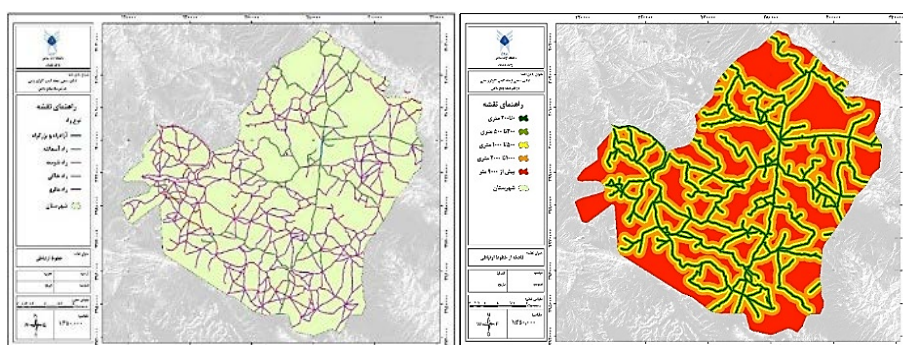
شکل ۴. درجه‌بندی فاصله از عوامل مخاطره‌آمیز

جدول ۹. درجه‌بندی فاصله از مخاطرات طبیعی

میزان اهمیت	فاصله از عوامل مخاطره‌آمیز طبیعی
۱	۰ تا ۵۰۰ متری
۲	۵۰۰ تا ۱۰۰۰ متری
۳	۱۰۰۰ تا ۱۵۰۰ متری
۴	۱۵۰۰ تا ۲۰۰۰ متری
۵	بیش از ۲۰۰۰ متر

شبکه معابر:

در این پژوهش برای مکان‌گزینی کمپ‌های اکو توریستی در سطح شهرستان خدابنده و منطقه بلخ بلاغی نوع و فاصله از شبکه معابر در نظر گرفته شده است، شبکه راه‌های اصلی که عبارت‌اند از آزادراه و بزرگراه، راه آسفالت‌ه و راه شوسه انتخاب گردید و مکان‌یابی برحسب این نوع راه‌ها انجام شد. این معیار نیز در ۵ گروه تقسیم‌بندی و به صورت جدول زیر ارزش‌دهی شده است. شبکه معابر شهرستان خدابنده به صورت زیر می‌باشند (شکل ۵ و ۶) (جدول ۱۰).

شکل ۵. شبکه معابر محدوده

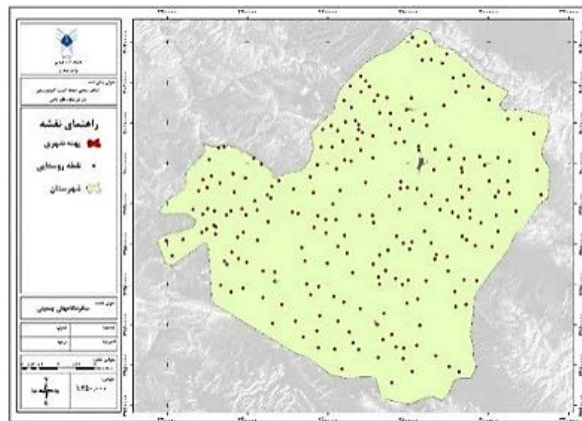
شکل ۶. درجه‌بندی فاصله از راه‌های ارتباطی

جدول ۱۰. ارزش‌دهی فاصله از شبکه جاده‌ای

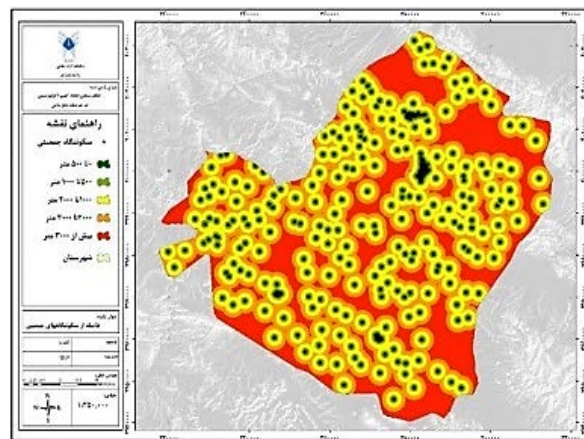
میزان اهمیت	عرض معابر
۵	۰-۲۰۰ متری
۴	۲۰۰ تا ۵۰۰ متری
۳	۵۰۰ تا ۱۰۰۰ متری
۲	۱۰۰۰ تا ۲۰۰۰ متری
۱	بیش از ۲۰۰۰ متر

تراکم جمعیتی:

در این پژوهش برای تعیین نقاط تراکم جمعیتی، سکونتگاه‌های جمعیتی شهرستان که عبارت از شهرها و روستاها می‌باشند در نظر گرفته شده و معیار تراکم جمعیتی به ۵ گروه اصلی تقسیم‌بندی و به صورت جدول زیر ارزش‌دهی شده است (شکل ۷ و ۸) (جدول ۱۱).

شکل ۷. سکونتگاه‌های جمعیتی محدوده

شکل ۸. درجه‌بندی فاصله از مناطق پرتراکم

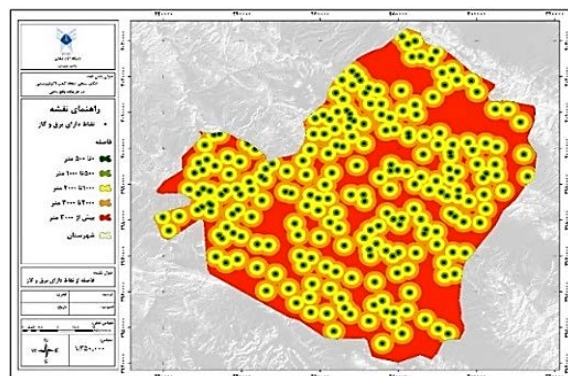
جدول ۱۱. ارزش دهی فاصله از سکونتگاه‌های جمعیتی

میزان اهمیت	فاصله از مناطق پرتراکم
۵	کمتر از ۵۰۰ متر
۴	۵۰۰ تا ۱۰۰۰ متر
۳	۱۰۰۰ تا ۲۰۰۰ متر
۲	۲۰۰۰ تا ۳۰۰۰ متر
۱	بیش از ۳۰۰۰ متر

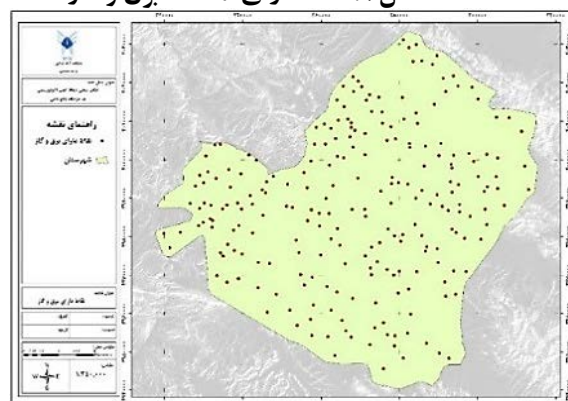
گاز

دسترسی به برق و

در سطح شهرستان خدابنده نقاطی که دارای امکانات برق و گاز می‌باشند تعیین و مکان‌گزینی با لحاظ این نقاط انجام شده است این نقاط در سطح شهرستان به صورت نقشه زیر می‌باشند (شکل ۹ و ۱۰) (جدول ۱۲).

شکل ۹. نقاط دارای امکانات برق و گاز

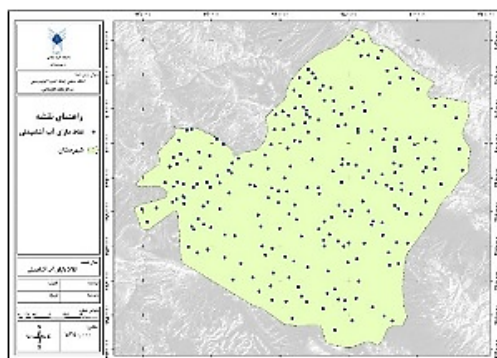
شکل ۱۰. ارزش فاصله‌ای از نقاط دارای امکانات برق و گاز

جدول ۱۲. ارزش‌دهی فاصله‌ای از نقاط دارای برق گاز

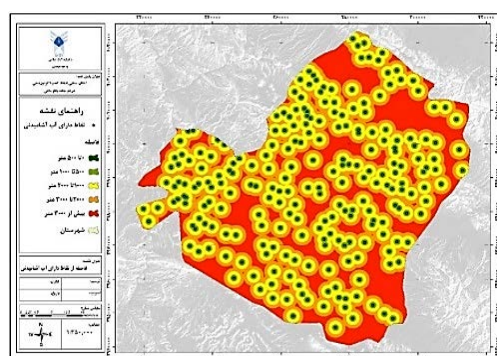
میزان اهمیت	فاصله از نقاط دارای برق و گاز
۵	کمتر از ۵۰۰ متر
۴	۵۰۰ تا ۱۰۰۰ متر
۳	۱۰۰۰ تا ۲۰۰۰ متر
۲	۲۰۰۰ تا ۳۰۰۰ متر
۱	بیش از ۳۰۰۰ متر

دسترسی به آب

در این پژوهش نقاط دارای آب آشامیدنی با توجه به فاصله از این نقاط به صورت جدول زیر ارزش‌دهی و نقشه آن تهیه گردیده است (شکل ۱۱ و ۱۲) (جدول ۱۳).

شکل ۱۱. نقاط دارای آب آشامیدنی

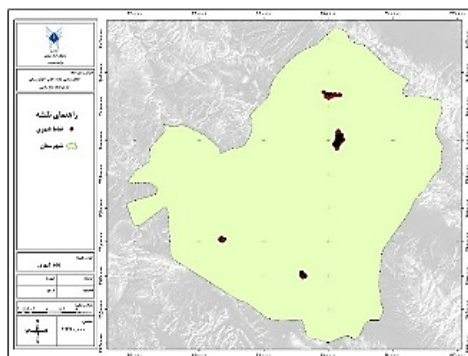
شکل ۱۲. ارزش فاصله‌ای نقاط دارای آب آشامیدنی

جدول ۱۳. ارزش فاصله‌ای از نقاط دارای آب آشامیدنی

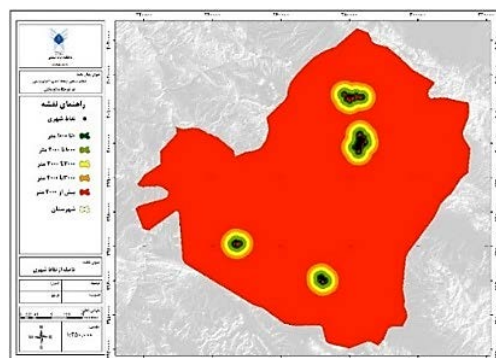
میزان اهمیت	فاصله از نقاط دارای آب آشامیدنی
۵	کمتر از ۵۰۰ متر
۴	۵۰۰ تا ۱۰۰۰ متر
۳	۱۰۰۰ تا ۲۰۰۰ متر
۲	۲۰۰۰ تا ۳۰۰۰ متر
۱	بیش از ۳۰۰۰ متر

فاصله از نقاط شهری

در این پژوهش معیار فاصله از نقاط شهری به صورت جدول زیر تعیین و نقشه مربوط به آن استخراج شد (شکل ۱۳ و ۱۴) (جدول ۱۶).

شکل ۱۳. نقاط شهری محدوده

شکل ۱۴. ارزش‌دهی فاصله از نقاط شهری

جدول ۱۴. ارزش‌دهی فاصله از نقاط شهری

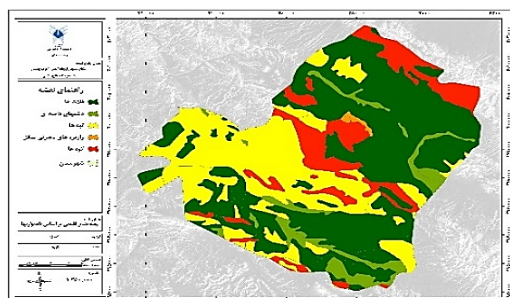
فاصله از نقاط شهری	میزان اهمیت
کمتر از ۱۰۰۰ متر	۵
۱۰۰۰ تا ۲۰۰۰ متر	۴
۲۰۰۰ تا ۳۰۰۰ متر	۳
۳۰۰۰ تا ۴۰۰۰ متر	۲
بیش از ۴۰۰۰ متر	۱

اقلیم

مهم‌ترین معیار در تعیین آب‌وهوای یک منطقه ناهمواری‌های آن منطقه است، برای تعیین موقعیت بهینه از لحاظ اقلیمی در سطح شهرستان خداوند ناهمواری‌های این شهرستان تعیین و بر اساس جدول زیر ارزش‌گذاری شده‌اند و نقشه آن تهیه گردید (شکل ۱۵) (جدول ۱۵).

جدول ۱۵. ارزش‌گذاری پهنه‌بندی اقلیمی

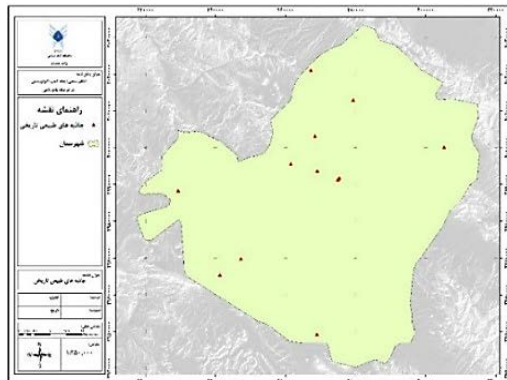
پهنه‌بندی اقلیمی ناهمواری‌ها	میزان اهمیت
فلات‌ها	۵
دشت‌های دامنه‌ای	۴
تپه‌ای	۳
واریزه‌های بادبزنی	۲
کوهستانی	۱

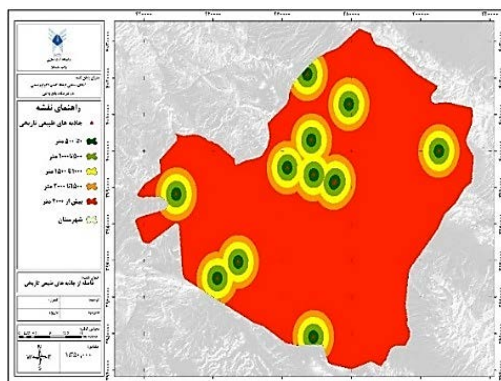
شکل ۱۵. ناهمواری‌های شهرستان خداوند

جاذبه‌های طبیعی تاریخی

برای تعیین فاصله از جاذبه‌های تاریخی، فرهنگی و طبیعی به صورت جدول زیر ارزش‌دهی شده و نقشه مربوط به آن تهیه شده است (شکل ۱۶ و ۱۷) (جدول ۱۶).

شکل ۱۶. جاذبه‌های تاریخی، فرهنگی و طبیعی

شکل ۱۷. ارزش فاصله‌ای از جاذبه‌های تاریخی، فرهنگی و طبیعی

جدول ۱۶. ارزش فاصله‌ای از جاذبه‌های تاریخی، فرهنگی و طبیعی

میزان اهمیت	جاذبه‌های تاریخی، فرهنگی و طبیعی
۵	کمتر از ۵۰۰ متر
۴	۵۰۰ تا ۱۰۰۰ متر
۳	۱۰۰۰ تا ۱۵۰۰ متر
۲	۱۵۰۰ تا ۲۰۰۰ متر

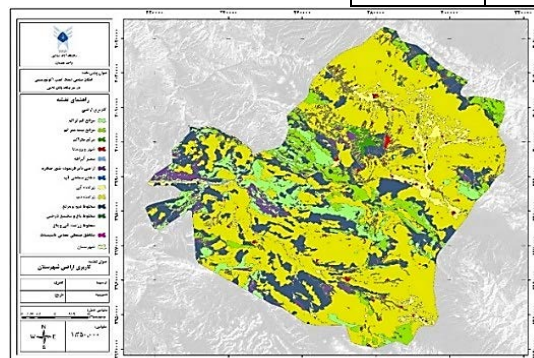
بیش از ۲۰۰۰ متر	۱
-----------------	---

پوشش گیاهی

بر اساس کاربری اراضی شهرستان مناسب‌ترین پهنه‌ها برای ایجاد یک کمپ اکو توریستی به صورت جدول زیر تعیین و نقشه آن بیان شده است (شکل ۱۸) (جدول ۱۷).

جدول ۱۷. ارزش‌دهی پهنه‌بندی کاربری اراضی شهرستان

پهنه‌بندی اراضی	کاربری	میزان اهمیت
مراتع کم تراکم و نیمه تراکم	۵	
اراضی بایر	۴	
مراتع پر تراکم	۳	
اراضی دیمی	۲	
سایر پهنه‌ها	۱	

شکل ۱۸. کاربری اراضی شهرستان خداآبند

تشریح فرآیند وزن دهی و دسته‌بندی داده‌ها

در این پژوهش جهت وزن دهی به معیارها و پارامترهای مربوط، از مدل سلسله مراتبی AHP به دو روش استفاده شده است این دو روش عبارت‌اند از دانش کارشناسانه^۱ و مدل‌های ریاضی^۲.

1. Knowledge Driven

2. Data Driven

در روش اول از نظریات و تجربیات کارشناسان و اساتید مجرب و در روش دوم از نرم افزار Export Choice و با استفاده از نتایج پرسشنامه‌های جمع‌آوری شده، استفاده شده است (شکل ۱۹).

شکل ۱۹. وزن دهی با استفاده از نظریات کارشناسان

بعد از استخراج معیارها و شاخص های مربوطه، فرآیند ارزش دهی به معیارها با استفاده از مدل تحلیل سلسله مراتبی به صورت مقایسه زوجی معیارها نسبت به هم صورت گرفته است. در این جدول رنگ قرمز بیان کننده نسبت اهمیت سطر به ستون و رنگ مشکی بیان کننده نسبت اهمیت ستون به سطر است (شکل ۲۰) (جدول ۱۸).

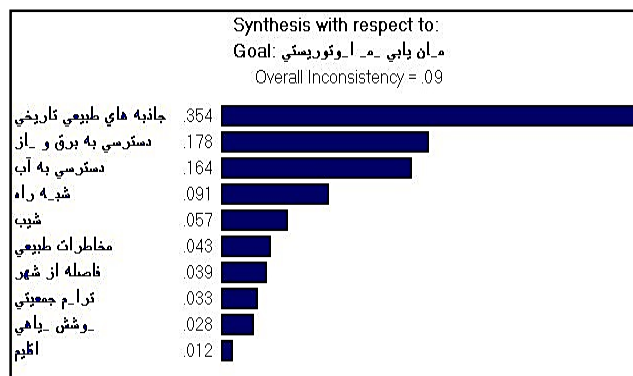
	Mokhterate Shih	Dastrasi be Bargh o Gas	Eghlim	Tarakom Jamiati	Poshesh Giyahi	Fasele Az Shahr	Shabake Rah	Dastrasi Be Ab	Jazebehae Tabiei v Tarikhi
Mokhterate Tablel		3.0	7.0	3.0	2.0	3.0	3.0	5.0	5.0
Shih			9.0	5.0	3.0	3.0	7.0	3.0	7.0
Dastrasi be Bargh o Gas				9.0	5.0	7.0	7.0	3.0	1.0
Eghlim					3.0	5.0	5.0	7.0	8.0
Tarakom Jamiati						5.0	3.0	3.0	5.0
Poshesh Giyahi							3.0	5.0	7.0
Fasele Az Shahr								5.0	3.0
Shabake Rah									5.0
Dastrasi Be Ab									
Jazebehae Tabiei v Tarikhi	incon: 0.03								

شکل ۲۰. مقایسه زوجی معیارها در محیط نرم افزار Expert Choice

جدول ۱۸. مقایسه زوجی معیارها و استخراج ارزش نهایی هر معیار

وزن نهایی	جاذبه‌های طبیعی، تاریخی	دسترسی به آب	شبکه راه	فاصله از شهر	پوشش گیاهی	تراکم جمعیت	اقلیم	دسترسی به برق، گاز	شیب	مخاطرات طبیعی	پارامتر
۰/۰۴۳	۷	۵	۵	۳	۳	۲	۳	۷	۳	۱	مخاطرات طبیعی
۰/۰۵۷	۷	۷	۳	۷	۳	۳	۵	۹	۱		شیب
۰/۱۷۸	۶	۱	۳	۷	۷	۵	۹	۱			دسترسی به برق، گاز
۰/۰۱۲	۹	۸	۷	۵	۵	۳	۱				اقلیم
۰/۰۳۳	۷	۵	۳	۳	۵	۱					تراکم جمعیت
۰/۰۲۸	۹	۷	۵	۳	۱						پوشش گیاهی
۰/۰۳۹	۷	۳	۵	۱							فاصله از شهر
۰/۰۹۱	۷	۵	۱								شبکه راه
۰/۱۶۴	۵	۱									دسترسی به آب
۰/۳۵۴	۱										جاذبه‌های طبیعی، تاریخی
۱											جمع

وزن دهی به معیارها هر معیار در نرم‌افزار Export Choice انجام شد که به شکل نمودار زیر نشان داده است (شکل ۲۱). معیارهای اصلی به ترتیب اولویت وزن دهی عبارت‌اند از: (جدول

شکل ۲۱. وزن دهی با استفاده از نرم افزار Export Choice

جدول ۱۹. اولویت بندی معیارها بر اساس وزن هر کدام

معیار	وزن
جاذبه های طبیعی تاریخی	۰/۳۵۴
دسترسی به برق و گاز	۰/۱۷۸
دسترسی به آب	۰/۱۶۴
شبکه جاده ها	۰/۰۹۱
شیب	۰/۰۵۷
مخاطرات طبیعی	۰/۰۴۳
فاصله از شهر	۰/۰۳۹
تراکم جمعیتی	۰/۰۳۳
پوشش گیاهی	۰/۰۲۸
اقلیم	۰/۰۱۲
جمع	۱

تخمین نسبت توافق

در این مرحله تعیین می‌شود که مقایسه‌های انجام شده بین معیارها سازگار هستند یا نه؟ این مرحله شامل مراحل زیر است:

۱- تعیین بردار مجموع وزنی

۲- تعیین بردار توافق

پس از محاسبه بردار توافق، اقدام به محاسبه مقادیر لاندا (λ) و شاخص توافق (CI) و شاخص توافق (CR) شده است.

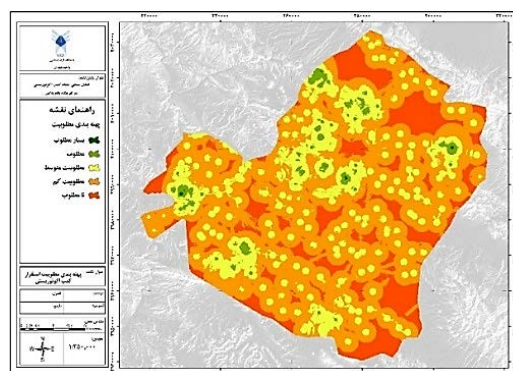
$$CI = \lambda - n/n - 1 = 8.25 - 8/8 - 1 = 0.03 \quad (3)$$

$$CR = CI/RI = 0.03/1.41 = 0.02 \quad (4)$$

در فرآیند مکان‌یابی کمپ‌های اکوتوریستی در سطح شهرستان خدابنده این نسبت ۰/۰۹ به دست آمده است که از درصد خطای بسیار پایین برخوردار است.

اولویت‌بندی بر اساس معیارها

در این قسمت منطقه مورد مطالعه با لحاظ معیارهای مکان‌یابی در این پژوهش که از طریق مدل AHP و نرم‌افزار Export Choice وزن دهی شده‌اند در نرم‌افزار ARC GIS باهم تلفیق و کل محدوده به ۵ اولویت تقسیم‌بندی شده است که این اولویت‌ها به صورت نقشه زیر به مکان‌های بسیار مناسب تا بسیار نامناسب تقسیم‌بندی شده است (شکل ۲۲).

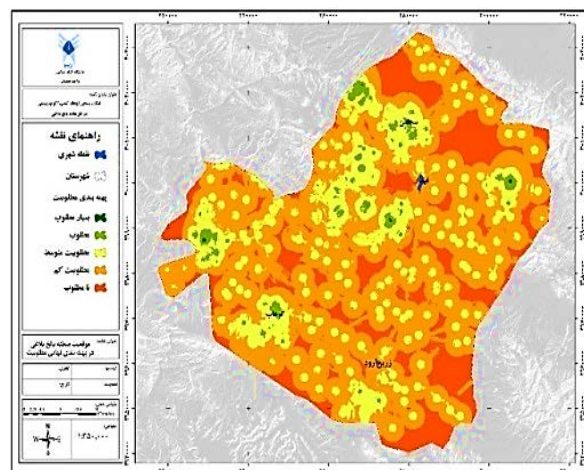

شکل ۲۲. نقشه اولویت‌بندی مناطق استقرار کمپ اکوتوریستی

در سطح شهرستان خدابنده، کل محدوده به پنج اولویت از مناطق بسیار مناسب تا بسیار نامناسب تقسیم‌بندی شده است. بر طبق این نقشه، مناطق بسیار مناسب و مناسب برای استقرار کمپ‌های اکوتوریستی بیشتر در محدوده‌هایی قرار دارند که دارای جاذبه‌های زیاد طبیعی و تاریخی و فرهنگی هستند و تقریباً سایر پهنه‌های شهرستان برای استقرار کمپ‌های جدید نامناسب و بسیار نامناسب ارزیابی می‌شود (شکل ۲۳) (جدول ۲۰).

جدول ۲۰. وضعیت پهنه‌بندی مطلوبیت استان به کیلومتر مربع

پهنه‌بندی	مساحت کیلومتر مربع	به
بسیار مطلوب	۲/۲۲	
مطلوب	۱۱۱/۸۳	
متوسط	۱۱۳۴/۷۴	
کم	۲۹۹۴/۷۴	
نامطلوب	۸۹۳/۲۵	

شکل ۲۳. پهنه‌بندی نهایی شهرستان برای استقرار کمپ‌های اکوتوریستی

بر اساس این جدول مشخص می‌گردد که تنها ۰/۰۴ درصد از مساحت شهرستان خدابنده برای استقرار کمپ‌های اکو توریستی بسیار مطلوب است و ۲/۱۷ درصد از مساحت شهرستان نیز دارای وضعیت مطلوب است که با توجه به نقشه نهایی منطقه بلخ بلاغی در این پهنه قرار دارد. بیشترین مساحت شهرستان نیز دارای مطلوبیت کم (۵۸/۲۹ درصد) برای استقرار کمپ‌های اکو توریستی است و پهنه نامطلوب نیز ۱۷,۳۹ درصد از مساحت شهرستان را شامل می‌گردد.

مکان‌یابی در منطقه بلخ بلاغی

با ترکیب لایه مربوط به پهنه‌بندی نهایی مطلوبیت استقرار کمپ‌های اکو توریستی در شهرستان خدابنده و موقعیت منطقه بلخ بلاغی در این شهرستان مشخص می‌گردد که منطقه بلخ بلاغی در پهنه مطلوب برای استقرار کمپ اکو توریستی واقع شده است که پهنه با مطلوبیت بسیار زیاد برای استقرار کمپ اکو توریستی در سطح شهرستان خدابنده دارای مساحت بسیار کمی است (شکل ۲۴).

شکل ۲۴. وضعیت منطقه بلخی بولاغی در نقشه نهایی پهنه‌بندی مطلوبیت شهرستان

ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی

پس از شناسایی عوامل، ماتریس ارزیابی داخلی و خارجی تشکیل شد؛ سپس با توجه به فرم‌های تکمیل شده توسط کارشناسان، میانگین ضریب اهمیت و رتبه‌ی هر عامل مشخص شد و بر اساس ضریب اهمیت وزن نرمال محاسبه و در مرحله بعد با ضرب وزن نرمال در رتبه جمع نمرات به دست آمد (جدول ۲۱ و ۲۲).

جدول ۲۱. ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (IFE)

امتیاز وزنی	رتبه بندی	ضریب ثانویه	ضریب اولیه	نقاط قوت بالقوه (S) & نقاط ضعف بالقوه (W)	
				عوامل اصلی داخلی (قوت‌ها) S	
۰/۲۳۴۷۲	۴	۰/۰۵۸۶۸۹	۲۴	قرارگیری غار کتله خور به عنوان یک ظرفیت عظیم گردشگری در (۵ کیلومتری) بالخلی بلاغی	S۱
۰/۲۲۴۹۴	۴	۰/۰۵۶۲۳۵	۲۳	وجود آثار منحصر به فرد فرهنگی و تاریخی با ارزش (مقبره‌ی قیدار نبی، مسجد تاریخی سجاس)،	S۲
۰/۲۲۴۹۴	۴	۰/۰۵۶۲۳۵	۲۳	قرارگیری وهم نشینی تعدادی از جاذبه‌های طبیعی و تاریخی در کنار هم در محدوده‌ی بالخلی بلاغی	S۳
۰/۱۶۸۷۰۵	۳	۰/۰۵۶۲۳۵	۲۳	جنگل‌های پایین دست چشمه که دارای چشم‌انداز سرسبزی است	S۴
۰/۲۲۰۰۴۸	۴	۰/۰۵۵۰۱۲	۲۲	اکوسیستم بالخلی بلاغی که دارای تنوع زیستی است	S۵
۰/۱۶۲۸۳۷	۳	۰/۰۵۴۲۷۹	۱۸	تنوع ماهی‌های طبیعی چشمه	S۶
۰/۲۱۴۱۸	۴	۰/۰۵۳۵۴۵	۲۳	کوچه باغ‌های اطراف مجموعه جاذبه خوبی برای پیاده‌روی ایجاد کرده	S۷
۰/۲۲۱۲۴۸	۴	۰/۰۵۲۸۱۲	۱۹	دسترسی مناسب به جاده و شهر	S۸
۰/۲۰۸۳۱۲	۴	۰/۰۵۲۰۸۷	۲۲	دسترسی به آب ظرفیت بزرگی برای مجموعه است	S۹
۰/۱۵۴۰۳۵	۳	۰/۰۵۱۳۴۵	۲۴	وجود اقلیم مناسب در فصول گردشگری	S۱۰
۰/۲۰۲۴۴۴	۴	۰/۰۵۰۶۱۱	۱۹	نزدیکی به ورود گردشگران خارجی ورودی از شمال غرب، غرب و مرکز کشور	S۱۱
عوامل اصلی داخلی (ضعف‌ها) W					
۰/۱۷۶۰۴	۴	۰/۰۴۴۰۱	۱۸	نامناسب بودن امکانات حمل و نقل و جاده‌های ارتباطی	W۱

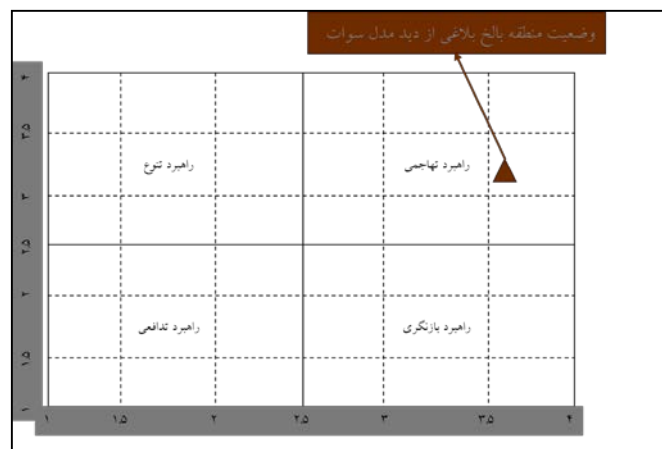
۰/۱۵۶۴۸	۴	۰/۰۳۹۱۲	۱۶	نامناسب بودن وعدم کفایت تسهیلات اقامتی، رفاهی، بهداشتی و خدماتی	W۲
۰/۱۶۱۳۷	۳	۰/۰۵۳۷۹	۲۲	فصلی بودن گردشگری	W۳
۰/۲۳۴۷۲	۴	۰/۰۵۸۶۸	۲۴	ضعف اطلاع رسانی درباره‌ی جاذبه‌های تاریخی و طبیعی منطقه	W۴
۰/۲۱۵۱۶	۴	۰/۰۵۳۷۹	۲۲	عدم ثبت بعضی از آثار طبیعی و تاریخی منطقه در لیست آثار ملی	W۵
۰/۱۷۶۰۴	۳	۰/۰۵۸۶۸	۲۴	عدم تخصیص بودجه لازم جهت ساماندهی جاذبه‌های گردشگری	W۶
۰/۱۷۶۰۴	۴	۰/۰۴۴۰۱	۱۸	نامناسب بودن تجهیزات و تأسیسات توریستی و تفریحی	W۷
۰/۱۹۵۶	۴	۰/۰۴۸۹	۲۰	محرومیت و توسعه نیافتگی منطقه	W۸
۳/۱۷۸۵۹	۷۱	۰/۹۹۸۰۴۴	۴۰۹	جمع	

جدول ۲۲. ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (EFE)

امتیاز وزنی	رتبه بندی	ضریب ثانویه	ضریب اولیه	فرصت‌ها و امکانات (O) & چالش‌ها، محدودیت‌ها و تهدیدها (T)	
				عوامل اصلی خارجی (فرصت‌ها) O	
۰/۳۸۹۷۴۴	۴	۰/۰۹۷۴۳۶	۱۹	وجود آثار منحصر به فرد فرهنگی و تاریخی در پیرامون استان‌های هم‌جوار (رختشوی‌خانه، مردان نمکی، غار علی صدر و...)	O۱
۰/۴۹۲۳۰۸	۴	۰/۱۲۳۰۷۷	۲۴	قرارگیری مجموعه در مسیر گردشگری استان که موجب معرفی و تبلیغ سراسری مجموعه به استان‌های هم‌جوار منجر می‌شود	O۲
۰/۳۳۸۴۶۳	۳	۰/۱۱۲۸۲۱	۲۲	گرایش نسبی مردم در سال‌های اخیر به سفر و گردشگری	O۳
۰/۲۹۲۳۰۸	۳	۰/۰۹۷۴۳۶	۱۹	موقعیت مناسب اقلیمی منطقه و استان	O۴
۰/۱۹۴۸۷۲	۲	۰/۰۹۷۴۳۶	۱۹	نزدیکی به ورود گردشگران خارجی ورودی از شمال غرب، غرب و مرکز کشور	O۵
				عوامل اصلی خارجی (تهدیدها) T	

۰/۳۰۷۶۹۲	۲	۰/۱۵۳۸۴۶	۳۰	رشد اندک بخش گردشگری استان و منطقه نسبت به توان گردشگری	T1
۰/۳۵۳۸۴۷	۳	۰/۱۱۷۹۴۹	۲۳	کم‌رنگ بودن توسعه‌ی زیرساخت‌های گردشگری منطقه	T2
۰/۴۷۱۷۹۶	۴	۰/۱۱۷۹۴۹	۲۳	عدم ثبات مدیریتی در بخش گردشگری استان	T3
۰/۲۸۷۱۸	۴	۰/۰۷۱۷۹۵	۱۶	جابه‌جایی اعتبارات گردشگری و عدم رعایت اولویت پروژه‌های گردشگری در استان	T4
۳/۱۲۸۲۱	۲۹	۰/۹۸۹۷۴۴	۱۹۵	جمع	

مجموع امتیاز وزنی عوامل درونی برای منطقه بلخ بلاغی ۳/۷۱ و مجموع امتیاز وزنی عوامل بیرونی ۳/۱۲ به‌دست آمده است. حال با توجه به اعداد به‌دست آمده برای عوامل داخلی و عوامل بیرونی، راهبرد منطقه بلخ بلاغی را تعیین می‌کنیم که برای این منظور و با استفاده از نمودار زیر وضعیت منطقه بلخ بلاغی بر اساس راهبردها تعیین شد و در نمودار زیر نشان داده شده است (شکل ۲۵).

شکل ۲۵. ارزیابی راهبردهای منطقه بلخ بلاغی

بر طبق نتیجه به‌دست آمده و جایگذاری امتیاز هر یک از عوامل درونی و بیرونی در نمودار ارزیابی مدل سوات، راهبرد منطقه بلخ بلاغی راهبرد تهاجمی است این راهبرد به دین معنی است که مسئولین باید سعی کنند از نقاط قوت و فرصت نهایت استفاده را برده و به سمت این راهبردها

گام بردارند تا وضعیت منطقه بلخ بلاغی از نظر گردشگری را ارتقا بدهند. در استراتژی تهاجمی که تمرکز بر نقاط قوت و فرصت‌های بیرونی استوار است.

نتیجه‌گیری

منطقه گردشگری بلخ بلاغی در شهرستان خدابنده زنجان به دلیل داشتن جاذبه‌های طبیعی و قرارگیری در محور گردشگری استان زنجان یکی از مناطق دارای قابلیت بسیار بالا در جهت برخورداری از صنعت گردشگری است یکی از راهکارهای عمده برای توسعه صنعت گردشگری ایجاد کمپ‌های اکوتوریستی در منطقه است که این پژوهش با استفاده از معیارهای مؤثر در مکان‌گزینی کمپ‌های اکوتوریستی، ابتدا به پهنه‌بندی شهرستان خدابنده در ۵ پهنه با توجه به معیارها نمود. طبق نتایج به دست آمده منطقه بلخ بلاغی در دومین پهنه مطلوبیت از دیدگاه استقرار کمپ‌های اکوتوریستی در شهرستان خدابنده قرار گرفته است. همچنین با ترکیب لایه مربوط به پهنه‌بندی نهایی مطلوبیت استقرار کمپ‌های اکوتوریستی در شهرستان خدابنده و موقعیت منطقه بلخ بلاغی در این شهرستان مشخص شد که پهنه با مطلوبیت بسیار زیاد برای استقرار کمپ اکوتوریستی در سطح شهرستان خدابنده دارای مساحت بسیار کمی است.

بر اساس نتایج حاصل از معیارهای مکان‌یابی مؤثر در مکان‌گزینی کمپ‌های اکوتوریستی و نقشه‌نمایی حاصل از ترکیب این معیارها با استفاده از مدل AHP در محیط نرم‌افزار Arc Gis، در سطح شهرستان خدابنده، کل محدوده به پنج اولویت از مناطق بسیار مناسب تا بسیار نامناسب تقسیم‌بندی شده است. بر طبق این نقشه، مناطق بسیار مناسب و مناسب برای استقرار کمپ‌های اکوتوریستی بیشتر در محدوده‌هایی قرار دارند که دارای جاذبه‌های زیاد طبیعی و تاریخی و فرهنگی هستند و تقریباً سایر پهنه‌های شهرستان برای استقرار کمپ‌های جدید نامناسب و بسیار نامناسب ارزیابی می‌شود. بر اساس نتایج حاصله مشخص شد که تنها ۰/۰۴ درصد از مساحت شهرستان خدابنده برای استقرار کمپ‌های اکوتوریستی بسیار مطلوب است و ۲/۱۷ درصد از مساحت شهرستان نیز دارای وضعیت مطلوب است که با توجه به نقشه نهایی منطقه بلخ بلاغی در این پهنه قرار دارد. بیشترین مساحت شهرستان نیز دارای مطلوبیت کم (۵۸/۲۹ درصد) برای استقرار کمپ‌های اکوتوریستی است و پهنه نامطلوب نیز ۱۷/۳۹ درصد از مساحت شهرستان را

شامل می‌گردد. بر طبق نتایج به‌دست آمده و جایگذاری امتیاز هر یک از عوامل درونی و بیرونی در نمودار ارزیابی مدل سوات، راهبرد منطقه بلخ بلاغی راهبرد تهاجمی است این راهبرد به دین معنی است که مسئولین باید سعی کنند از نقاط قوت و فرصت نهایت استفاده را برده و به سمت این راهبردها گام بردارند تا وضعیت منطقه بلخ بلاغی از نظر گردشگری را ارتقا بدهند. در استراتژی تهاجمی که تمرکز بر نقاط قوت و فرصت‌های بیرونی استوار است.

پیشنهادها

- تدوین یک طرح توسعه گردشگری برای شهرستان خدابنده و منطقه بلخ بلاغی
- انتشار کتابچه، کاتالوگ و بروشورهایی در مورد جاذبه‌های شهرستان و به‌خصوص منطقه بلخ بلاغی و توزیع آن در پایانه‌های مسافربری و فرودگاه‌های شهرهای بزرگ کشور و همچنین تهیه مقالات مختلف جهت معرفی جاذبه‌های استان و انتشار آن در مطبوعات و مجلات معتبر کشور.
- تهیه برنامه‌هایی از جاذبه‌های گردشگری منطقه بلخ بلاغی و پخش آن از شبکه‌های استانی و شبکه‌های ملی و بین‌المللی
- ایجاد یک پایگاه اینترنتی جاذبه‌های گردشگری منطقه بلخ بلاغی را معرفی کرد.
- با توجه به نتایج به‌دست آمده یکی از مهم‌ترین مشکلات منطقه بلخ بلاغی ضعف سیستم حمل‌ونقلی در این منطقه است و از آنجاکه شبکه حمل‌ونقل یکی از ارکان اصلی توسعه هر منطقه است. لذا پیشنهاد می‌شود مسئولین مرتبط نسبت به بهسازی شبکه حمل‌ونقل منطقه اقدام کنند. یکی دیگر از مشکلات منطقه عدم در نظر گرفتن تسهیلات و بودجه کافی برای این منطقه است لذا پیشنهاد می‌شود مسئولین مرتبط نسبت به در نظر گرفتن تسهیلات و بودجه مناسب برای این منطقه اقدام کنند.

منابع

بروج، اشکان. (۱۳۹۱). *مطالعه تطبیقی اقامتگاه‌های بوم‌گردی مناطق بیابانی*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی محمود ضیایی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.

تقوایی، م. (۱۳۹۰). مکان‌یابی دهکده‌های گردشگری با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی و مدل SWOT (مطالعه موردی: ساحل دریاچه کافترا)، *مجله جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی*، سال ۲۲، شماره پیاپی ۴۲، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۰، صص ۹۹-۱۲۰.

جعفری، ش. (۱۳۹۲). تدوین راهبردهای مدیریتی حفاظت از تالاب میانکاله با استفاده از تجزیه و تحلیل SWOT، *فصلنامه علمی پژوهشی اکویولوژی تالاب*، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز، سال ۵، شماره ۱۶، تابستان ۱۳۹۲، صص ۵-۱۸.

حیدری، ت. (۱۳۹۲). ارزیابی قابلیت‌های گردشگری شهر زنجان و راهبردهای تقویت جذب گردشگر، *فصلنامه مطالعات گردشگری*، دوره ۷، شماره ۲۱، بهار ۱۳۹۲، صص ۲۹-۵۷.

خالدی، شهریار و همکاران. (۱۳۹۱). جایگاه اکوتوریسم بیابانی در توسعه سکونتگاه‌های روستایی مطالعه موردی: اقامتگاه گردشگری متین آباد - بادرود، *فصلنامه علمی - پژوهشی برنامه‌ریزی منطقه‌ای*، سال ۲، شماره ۸، صص ۱۰۳-۹۳.

راست قلم، مهدی و همکاران. (۱۳۹۲). سنجش اندازه تحقق‌پذیری مشارکت در مدیریت بوم-اقامتگاه‌های بیابانی با استفاده از روش SMART (مطالعه موردی: بوم اقامتگاه بیابانی متین آباد)، *فصلنامه نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی*، سال ۵، شماره ۳، صص ۷۱.

رمضانی، ب. (۱۳۹۳). ارزیابی آسیب‌پذیری زیست‌محیطی گردشگری سواحل بندرانزلی با استفاده از مدل SWOT، *علوم و تکنولوژی محیط‌زیست*، دوره ۱۶، ویژه‌نامه شماره ۱، زمستان ۱۳۹۳، صص ۲۷۵-۲۸۷.

ضیایی، م، میرزایی، ر. (۱۳۸۸). چالش‌های مدیریتی و توسعه گردشگری در مناطق تحت حفاظت سواحل جنوبی دریای خزر (مطالعه موردی پناهگاه حیات وحش میانکاله)، *فصلنامه مطالعات جهانگردی*، شماره ۲، صص ۱-۳۴.

قلیچ‌خانی، بهنام. (۱۳۹۵). اولویت‌بندی و سطح‌بندی استراحتگاه‌های گردشگری بین‌راهی، *فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری*، سال ۱۱، شماره ۳۳، بهار ۱۳۹۵، صص ۱۰۵-۱۲۶.

وثوقی، لیلا. (۱۳۹۵). ارزیابی عوامل مؤثر بر موفقیت اقامتگاه‌های سبز، *فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری*، سال دهم، شماره ۳۲، زمستان ۱۳۹۴، صص ۶۷-۸۷.

وزین، ن. (۱۳۹۳). تدوین الگوی برنامه‌ریزی راهبردی توسعه اکوتوریسم تالابی در راستای سلامت اکوسیستم تالاب و پایداری جوامع روستایی، مورد محدوده تالاب‌های میانکاله و کپوی زاغمرز، مجله علمی-پژوهشی برنامه‌ریزی فضایی، جغرافیا، سال ۴، شماره ۲، پیاپی ۱۳، تابستان ۱۳۹۳، ص ۱۵۳-۱۷۴.

Ballantyne Roy and Jan Packer. (2013). *Ecotourism: Themes and Issues, International Handbook on Ecotourism*, Edward Elgar, UK.

Chang, H. H., & Huang, W. C. (2006). Application of a quantification SWOT analytical method. *Mathematical and computer modelling*, 43(1), 158-169.

Das, M., & Chatterjee, B. (2015). Ecotourism: A panacea or a predicament?. *Tourism Management Perspectives*, 14, 3-16.

Han, X., & Chan, K. (2013). Perception of green hotels among tourists in Hong Kong: An exploratory study. *Services Marketing Quarterly*, 34(4), 339-352.

Kapiki, S. T. (2012). Implementing sustainable practices in greek eco-friendly hotels. *Journal of Environmental protection and Ecology*, 13, 1117-1123.

Lamar, B. P. (2006). *Marine-based Ecological Education: a Vision for an Ecocamp*. Doctoral dissertation, Murdoch University.

Mohd Noor, N. A., Hasan, H., & Kumar M, D. (2014). Exploring tourists intention to stay at green hotel: The influences of environmental attitudes and hotel attributes. *The Macrotheme Review*.

Paliwal, R. (2006). EIA practice in India and its evaluation using SWOT analysis. *Environmental impact assessment review*, 26(5), 492-510.

Ping, R. (2006). SWOT Analysis of Ecotourism Industry in Zipeng Mountain National Forest Park [J]. *Chinese Agricultural Science Bulletin*, 9, 098.

Syrjäläinen, Oana. (2013). *Ecolabelling The Hotel Industry The Nordic Ecolabel*, Bachelor's Thesis from Tampere University of Applied Sciences.

Xiao-dong, L. I. (2005). An application of SWOT analytic way in national parks' traveling programs of Jing Yue-tan [J]. *Journal of Changchun University*, 6, 023.

Yarnell, Adam. (2012). Greening America first resort, *A thesis Brown University, USA*.